

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK PROGRAMI

**KANUN YOLU OLARAK İSTİNAF VE TEMYİZ KANUN
YOLUNDAN FARKLARI İLE
KANUN YOLUNUN AMACI VE KONUSU BAKIMINDAN
İSTİNAF**

İSTİNAF HUKUKU

SELİN KARAGAN
2107B0006

DERSİN HOCASI
DOÇ. DR. KUDRET ASLAN

ANKARA
2022

İÇİNDEKİLER

A) KANUN YOLU OLARAK İSTİNAF

- I- Kanun Yolu ve İstinafın Tarihsel Gelişimi**
- II- Yargılamanın Kanun Yollarına İhtiyacı**
- III- Kanun Yolu Kavramı**
- IV- Kanun Yolunun Temel Özellikleri Bakımından İstinaf**
 - 1) Klasik (Geniş) Anlamda İstinaf**
 - 2) Dar (Sınırlı) Anlamda İstinaf**

B) İSTİNAF KANUN YOLUNUN TEMYİZ KANUN YOLUNDAN FARKLARI

- I- Amaçları Bakımından**
- II- Yaptıkları Denetimin Kapsamı Bakımından**
- III- Başvuruda Sebep Gösterme Zorunluluğu Bulunup Bulunmadığı Bakımından**
- IV- Başvuru Üzerine Verdikleri Kararlar Bakımından**

C) KANUN YOLUNUN AMACI VE KONUSU BAKIMINDAN İSTİNAF

- I- Kanun Yolunun Amacı Bakımından İstinaf**
 - 1) Genel Anlamda**
 - 2) Medeni Usul Hukukunun Amacı**
 - 3) Kanun Yolunun Amacı ve İşlevi**
 - a. Somut Olay Adaletinin Gerçekleşmesi**
 - b. İctihat Birliğinin Sağlanması**
 - c. Hukuki Güvenliğin Sağlanması**
 - 4) İstinaf Kanun Yolunun Amacı**
- II- Kanun Yolunun Konusu Bakımından İstinaf**

KAYNAKÇA

A) KANUN YOLU OLARAK İSTİNAF

I- Kanun Yolu ve İstinafın Tarihsel Gelişimi

Kanun yolu, geçmiş tarihlerde hakimın verdiği kararı değil, hakimi denetlemek amacı ile yargılama hukuku içerisinde yerini almıştır. Bugün kullandığımız kanun yolu sistemlerinin temelleri de Roma hukukçuları tarafından atılmış ve geliştirilmiştir. İstinaf kanun yolu da, Roma kökenli olup (appellatio) ve ilk izlerine Cognitio Extra Ordinem (Sistem Dışı Yargılama) döneminde rastlanmaktadır.¹ Bu dönemde hakimın kararlarına karşı itiraz, bugünkü istinafa benzeyen 'appellatio' yoluyla yapılmaktadır ve hepsi devlet memuru olan hakimler arasında mertebe silsilesi bulunduğundan; bir hakimın verdiği karar daha üst derecede yer alan başka bir hakim tarafından dava yeniden görülmek suretiyle gözden geçirilmesi mümkün hale getirilmiş olmaktadır.²

Usulüne uygun olarak yapılmış bir appellatio üzerine, üst derece hakimi davayı yeniden görür ve bunu yaparken de yeni delillere başvurabilir, bambaşka neticelere varabilirdi. Appellatio reddedildiği takdirde ilk hakimın kararı kesinleşir ve ayrıca talep sahibi de para cezasına mahkum edilirdi.³ Önemle belirtmek isterim ki Roma'da istinaf kanun yoluna başvurma hakkı **mutlak bir hak** olarak kabul edilmiş ve bu hakkın kullanılmasına engel olanlar hakkında cezai yaptırımlar öngörülmüştür.⁴

İstinaf mahkemelerinin Fransa'da ve Almanya'da tarihsel süreçte feodal beylikler karşısında yerel yargı mercilerini zayıflatmak ve kraliyetin egemenliğinin sağlanması için bir araç olarak kullanıldığını, merkezileşme tamamlandıktan sonra da merkezin o yerdeki temsiline hizmet ettiğini söylemek mümkündür.⁵

Osmanlı İmparatorluğunda istinaf kanun yolu ilk kez sadece ticaret mahkemelerinde uygulanmak üzere 1860 tarihli Usul-i Muhakeme-i Ticarete Dair Nizamnamede düzenlenmiştir. Osmanlı devletinde ilk defa Tanzimat'tan sonra mahkeme teşkilatı Batılı örneklerine uygun olarak düzenlenmeye başlanmış, o zamana kadar hem temyiz hem istinaf mercii olarak görev yapan Divan-ı Ahkam-ı Adliye nezdinde bir istinaf mahkemesi kurulmuştur.⁶ 1924 tarihli 'Mahakimi Şeriyenin İlgasına

¹ GÜNAL, A. Nadi, Roma Medeni Usul Hukukunda Yargılama Süreci ve İstinaf, Yetkin Yayınları, Ankara, 2007, s.20-21

² ÖZTEK, Selçuk, Türk Medeni Yargılama Hukukunda İstinaf ve Temyiz, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s.56-57

³ ÖZTEK, s. 57.

⁴ GÜNAL, s. 84.

⁵ AKKAYA, Tolga, Medeni Usul Hukukunda İstinaf, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s.33

⁶ ÖZTEK, s.60.

ve Mahakim Teşkilatına Ait Ahkamı Muaddil Kanun'un 9 uncu maddesi uyarınca istinaf mahkemelerinin görevine son verilmiştir.⁷ Tarihsel süreçte hukukumuzda istinaf kanun yoluna ihtiyaç duyulması sebebi çeşitli tarihlerde konuya ilişkin kanun tasarıları hazırlanmış olsa dahi gerekli şartların oluşmadığı gerekçesiyle kadük olmuştur.

Hukuk Usulü Muhakemelerinin Kanununun yürürlükte olduğu 2005 yılında 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkındaki Kanun ile Bölge Adliye Mahkemeleri kurulmuş olup 5235 sayılı Kanun, **1 Haziran 2005** yılında yürürlüğe girdiği halde Bölge Adliye Mahkemeleri hemen göreve başlayamamıştır.⁸ 5235 sayılı Kanunun geçici 2 nci maddesinde Adalet Bakanlığınca anılan Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç iki yıl içinde Bölge Adliye Mahkemelerinin kuruluşları, yargı çevreleri ve tüm yurttaki göreve başlayacakları tarihin Resmi Gazete' de ilan edileceği öngörülmüş olsa dahi; Adalet Bakanlığı, 7 Kasım 2015 tarihinde 5235 sayılı Adli Yargı İlk derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun 25 ve geçici 2 nci maddeleri uyarınca kurulan ve yargı çevreleri belirlenen Bölge Adliye Mahkemelerinin **20 Temmuz 2016** tarihinde göreve başlayacağını ilan etmiştir.⁹

II- Yargılamanın Kanun Yollarına İhtiyacı

Yargı sistemi içerisinde kararın muhatabı, kararı etkileyen ve kararı veren temel süje insan/birey olduğundan; ne kadar donanımlı, iyi eğitilmiş, meslek etiğine sahip ve ne kadar faziletli olursa olsun her bireyin hata yapma olasılığı bulunmaktadır.¹⁰ Karar verici olan hâkimlerin de maddi olaylar ve hukuki konularda yanılığa düşebileceği göz önüne alındığında; mahkeme kararlarının üst bir organ tarafından incelenmesi/denetlenmesi, kesinleşecek olan son kararın en az yanılığı(hata) ile verilmesi şansını arttıracak düşünülerek denetim ihtiyacı, kanun yoluna olan ihtiyacı da beraberinde getirmiştir. Bu itibarla kanun yollarının, adil yargılanma hakkının teminatlarından birini oluşturmakta olduğunu ve hukuki istikrar ile güvenliğin sağlanmasına katkıda bulunduğunu söyleyebiliriz.¹¹

⁷ AKİL, Cenk, İstinaf Kavramı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2010, s.185

⁸ PEKCANITEZ, Hakan/ ERİŞİR, Evrim, Medenî Yargıda İstinaf İle İlgili Hükümlerin Zaman İtibariyle Uygulanması, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2016, C.65, S.4, s.3617

⁹ PEKCANITEZ/ ERİŞİR, s. 3620.

¹⁰ ÖZEKES, Muhammet, Sorularla Medeni Usul Hukukunda Yeni Kanun Yolu Sistemi (İstinaf ve Temyiz), Türkiye Barolar Birliği Yayınları-134, Sorularla Hukuk Dizisi-6, 2008, s.1

¹¹ AKKAYA, s.26.

Bunun yanı sıra unutmamak gerekir ki; Hakimler, kararlarını oluştururken tamamen bağımsızdırlar fakat kanun koyucu tarafından kanun yolu olarak oluşturulan bir denetim mekanizmasının varlığı hakimlerin kararlarını alırken daha ihtimamlı davranmaya sevk edecektir. Zira hukuk kuralları soyut, objektif ve genel olma özelliklerine sahip olduğundan her somut uyuşmazlıkta kuralın yeniden canlandırılması ve uygulanması gerekecek bu kapsamda da mümkün mertebede benzer olaylara benzer şekillerde uygulama yapılması ile adalet duygusu tatmin edilebilecektir.¹² Bu kapsamda kanun yolunun, hem yargı önüne gelen kişilere daha güvenceli bir yargılama imkanı sunmayı hem de genel anlamda yargı mekanizmasının daha iyi işlemesini sağlamayı amaçladığını söylemek uygun olacaktır.

III- Kanun Yolu Kavramı

Öğretide dar (teknik) ve geniş anlamda iki ayrı kanun yolu tanımlamasına yer verilmiştir. **Geniş anlamda kanun yolu**, aralarındaki uyuşmazlığı dava biçiminde yargı önüne getiren taraflara, kanun tarafından tanınan, davaya ilişkin mahkemece verilen her türlü yargısal kararın tekrar gözden geçirilmesi, gerekir ise düzeltilmesini sağlayan hukuki çareler olarak tanımlanmıştır.¹³ Mahkemelerin ara kararlarına itiraz ve yargılamanın yenilenmesi, temyiz ve istinaf başvuru yolları geniş anlamda kanun yolu kavramına dahildir.¹⁴

Dar ve teknik anlamda kanun yolu, mahkemenin son kararının doğruluğunun denetimine fayda sağlayacak şekilde bir kez daha incelenmesini sağlayan araçlar olarak tanımlanmıştır.¹⁵ Aşağıda da detaylı şekilde anlatacağımız üzere dar anlamda kanun yolu diğer hukuki çarelerden 3 (üç) nokta ayrılmaktadır. Bunlar: 1) Yargılamanın bir üst mahkeme önüne aktarılması (aktarıcı etki), 2) Kararın şekli anlamda kesinleşmesinin önüne geçilmesi (erteleyici etki), 3) Başvuru konusu edilen kararının doğruluğunun maddi olarak denetiminin sağlanmasıdır.

Bu kapsamda, Türk hukukunda sadece istinaf ve temyiz için **dar ve teknik anlamda kanunun yolu** kategorisine dahil edilmekte olduğunu söyleyebiliriz. Şöyle ki;

¹² ÖZEKES, s.1.

¹³ ASLAN, Ramazan, Medeni Yargılama Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ankara, 1977, s.8; AKİL, s. 34-35.

¹⁴ ASLAN, s.3.

¹⁵ AKİL, Cenk, İstinaf Kavramı, Yetkin Yayınları, Ankara,2010, s.34

istinaf hükmün kesinleşmesini ertelemesi sebebiyle, **erteleyici etkiye** sahiptir. İstinafa tabi mahkeme kararlarının kesinleşmesi, istinafa başvuru süresinin sona erdiği tarihte veya başvuru yapılmışsa istinaf yargılaması sonuçlanıncaya kadar ertelenir. Erteleyici etkinin söz konusu olduğu kanun yoluna başvurulduğu takdirde, erteleyici etki herhangi bir mahkeme kararı verilmesine gerek olmadan kanun yoluna başvurulması ile birlikte kendiliğinden uygulanmaktadır.¹⁶ İstinaf mahkemesinin kararı temyize tabi değilse, karar verildiği anda kesinleşir. İstinaf yoluna başvurulması Hukuk Muhakemeleri Kanununun 350 nci maddesi uyarınca kural olarak mahkeme kararının icrasını durdurmaz. Davayı kazanan taraf, davalı borçluya hükmün kesinleşmesini beklemeksizin ilamlı icra takibi yapabilir.

İlk derece mahkemesinin kararına karşı istinafa başvurulursa, uyuşmazlık maddi ve hukuki yönden yeniden incelenmesi için istinaf mahkemesine havale edilir. Bu şekilde uyuşmazlığın üst mahkemeye havale edilmesine de **aktarıcı etki** denilmekte olup; Türk hukukunda aktarıcı etki, **süresinde ve kanunen geçerli bir istinaf başvurusu yapıldığı takdirde ortaya çıkar.**

IV- Kanun Yolunun Temel Özellikleri Bakımından İstinaf

İstinaf, sözlükte kelime anlamıyla ‘yeni den başlama’ demektir.¹⁷ Bir davanın, talepler ve belirtilen sebeplerle sınırlı olarak, bir üst derece yargı yerince, yeniden görülmesini, gerekiyorsa yeniden karara bağlanmasını hedefleyen kanun yolu olarak tanımlanmaktadır.¹⁸ Bu kapsamda istinaf, genel anlamda ilk derece mahkemesinin kesinleşmemiş nihai kararlarına karşı başvurulanan, maddi ve hukuki denetimin bir arada yapılmasına olanak sağlayan bir kanun yoludur. Bu anlamda istinaf mahkemesine **“ikinci derece olay mahkemesi”** adı da verilir.¹⁹ Vakıa incelemesinin **kapsamına göre**; klasik (geniş) anlamda istinaf ve dar (sınırlı) anlamda istinaf olarak ikiye ayırarak istinafın özelliklerini incelemek gerekir.

¹⁶ GÜNEŞ, Şule, “Medeni Usul Hukukunda İstinaf İncelemesi Sonunda Verilebilecek Kararlar ve Sonuçları”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara,2019, s.20.

¹⁷ KURU, Baki/ ARSLAN, Ramazan/ YILMAZ, Ejder, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, 24.Baskı, Ankara, 2013, s.580

¹⁸ TANRIVER, Süha, Medeni Usul Hukuku, Cilt II, “Üst Derece Yargılamaları, Kesin Hüküm ve Bertaraf Edilmesi, Diğer Hukuki Çareler, Geçici Hukuki Korumalar, Alternatif Uyuşmazlık Çözümleri Ve İç Tahkim”, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s.25.

¹⁹ ÖZTEK, s.30.

1) Klasik (Geniş) Anlamda İstinaf

Kural olarak, ilk derece mahkemesinin yaptığı tespit ve değerlendirmeler, aldığı karar yok sayılarak, istinaf mahkemesinde davaya ait maddi vakalar ve deliller yeniden incelenmektedir hatta ilk derece mahkemesinde ileri sürülmemiş yeni vakıa ve delillerin bazı şartların oluşması halinde ileri sürülmesi klasik anlamda istinafta mümkün kılınmıştır.²⁰ Vakıaların yeniden incelenmesi sebebi ile klasik anlamda görev yapan istinaf mahkemelerine **vakıa(olay) mahkemesi de** denilmektedir.²¹ Klasik bir istinaf yargılamasını karakterize eden temel öge, vakıalara uygunluk denetiminin, hukuka uygunluk denetimine nazaran, daha belirgin şekilde ön planda olmasıdır.²² Liberal düşüncenin ürünü olan klasik anlamda istinafta, ilk derece mahkemesinin kararı usul ve esas yönünden ele alınıp incelendiğinden, yeniden yargılama yapıp ve karar verildiğinden; ilk derece mahkemesi önündeki yargılama bir ön inceleme, hazırlık aşaması düzeyine indirgenmekte ve önemsizleştirilmektedir görüşünde olan hukukçular tarafından bu sistem eleştirilmektedir. Klasik anlamda istinaf sistemini savunanlar ise bu sistemde maddi gerçeğe en yakın sonuca varmak amacıyla eksiksiz yargılama yapıldığını ve hükmün mutlak doğruluğunun sağlanmaya çalışıldığını ifade etmektedirler.²³

Günümüzde klasik anlamda istinaf sistemi, ilk derece mahkemesi önündeki yargılamanın önemini kaybederek tahkikatın tamamlanmasının devamlı istinaf mahkemesi aşamasına bırakılmasına, bu şekilde de yargılamanın ağırlığının istinaf mahkemesine kaymasına yol açtığı ayrıca yargılamayı uzatacağı ve pahalılaştıracağı eleştirileri sebebiyle çekiciliğini yitirmiş durumdadır. Eleştirilerin haklılığını kanıtlar şekilde klasik istinaf sistemini benimseyen Fransa'da temyiz mahkemesi birinci başkanı; **istinaf mahkemelerinde sadece ilk derece mahkemesinin değerlendirmeleri hakkında karar verilmesinin daha başarılı sonuçlar verebileceğini ileri sürmüştür.**

Açıklamalarımızda belirtmiş olduğumuz nedenlerle, klasik istinaf sistemini benimsemiş ülkelerde dahi yeni vakıa ve delillerin ileri sürülebilmesi hususunda yasal düzenlemeler ve içtihatlarla sınırlamalar getirilmeye çalışılmakta; bu şekilde istinaf

²⁰ ÖZTEK, s.31.

²¹ KURU/ ASLAN/ YILMAZ, s.580.

²² TANRIVER, s.51.

²³ AKKAYA, s.97.

mahkemeleri olay mahkemesi görünümünden uzaklaştırılarak hukuki denetim de yapan bir mahkeme haline getirilmeye çalışılmaktadır.²⁴

2) Dar (Sınırlı) Anlamda İstinaf

Dar anlamda istinaf sisteminde, istinaf mahkemesi denetim yargılaması yapan, ilk derece mahkemesi hükmünü hem hukuka uygunluk (hukuki mesele) hem de olaya uygunluk (maddi mesele) yönünden denetleyen bir mahkeme olarak yapılandırılmıştır.²⁵ Burada hükmün mutlak doğruluğundan ziyade, etkin korumanın mümkün olduğunca en hızlı şekilde sağlanması amacıyla hareket edilerek sadece mahkemenin işlemleri ile nihai karar incelenmektedir.²⁶ Kural olarak iddia ve savunmanın genişletilmesi mümkün olmayıp; istinaf mahkemesi ilk derece mahkemesince toplanan dava malzemesiyle bağlıdır ve istisnai haller dışında yeni vakıaların veya delillerin ileri sürülmesi olanaklı değildir.

Bu şekli ile dar anlamda istinaf sisteminin birtakım riskler taşıdığı düşünülmektedir. Şöyle ki; birinci çekince, ilk derece mahkemesine gereğinden fazla dava malzemesi yığılması dosyanın şişirilebileceği, ikinci çekince, istinaf mahkemesinin kararın adil bir karar olup olmadığı ile ilgilenmeyen saf bir kontrol mahkemesi haline bürünerek “dosya üzerinden yargılamaya” dönüşebileceği ve son çekince de yeni vakıa ve delil getirilemeyeceğinden yeni dava ve yargılamanın yenilenmesi taleplerinde artış olabileceğidir.²⁷

Günümüzde genel eğilimin dar anlamda istinaf sisteminden yana olduğu söylenebilir. Çünkü ilk yargılamayı baştan sona tekrarlamak, davaların istenmeyecek şekilde uzamasına ve usul ekonomisi ilkesinin ihlaline neden olabilir.²⁸ Bu sistemde uyuşmazlığın açıklığa kavuşturulmasında, adil ve doğru bir çözümle sonlandırılmasında **ilk derece mahkemesi sistemin motoru durumunda olup hakime aktif bir rol düşmektedir.**²⁹

Türk Hukuku açısından Hukuk Muhakemeleri Kanununun 357/1 inci maddesi uyarınca kural olarak istinaf derecesinde yeni iddia ve savunmaların ileri sürülmesine izin verilmemiş istisnaen bazı vakıa ve delillerin re’sen incelenebileceği belirtilerek açık

²⁴ ÖZTEK, s.33.

²⁵ ÖZTEK, s.34.

²⁶ AKKKAYA, s.100.

²⁷ ÖZTEK s.35.

²⁸ KURU/ ASLAN/ YILMAZ, s.580.

²⁹ AKİL, s.295.

kapı bırakılmıştır.³⁰ Bu kapsamda Türk Hukukundaki istinafın, daha çok dar istinaf modelinin temel özelliklerini taşıdığını söyleyebiliriz ancak tarafların ihmeline veya kusuruna dayanmayan eksiklikler oluşması durumunda da hakime re'sen inceleme hakkı tanınarak tarafları koruyucu bir model olarak yapılandırılmış olduğunu söylemenin yerinde olacağını düşünmekteyim.

B) İSTİNAF KANUN YOLUNUN TEMYİZ KANUN YOLUNDAN FARKLARI

Hukumumuzda bugün, ilk derece mahkemeleri, ikinci derece Bölge Adliye Mahkemeleri (istinaf) ve onların kararlarının hukuki doğruluğunu inceleyecek bir üst mahkeme olan Yargıtay'ın mevcudiyeti şeklinde ikisi derece, biri de hukuki birliğin sağlanması ve geliştirilmesi faaliyetini içeren **üç kademeli** (aşamalı) bir sistem mevcut bulunmaktadır.³¹ Önceki açıklamalarımızda izah etmeye çalıştığımız üzere kanun yollarını çeşitli ayrımlara tabi tutmak mümkün olmakla birlikte **“inceleme konusu karar üzerindeki kontrolün genişliği”** bakımından istinaf ve temyiz şeklinde sınıflandırma yapılabilir.³² Bu kapsamda iki ayrı kanun yolu olan istinaf ve temyiz aralarındaki farkları 4 ayrı başlık altında incelemenin doğru olacağı kanaatindeyim.

I- Amaçları Bakımından

Her iki kanun yolu da hukuk birliğinin sağlanması, somut olay adaletinin tesisi ve vakıa mahkemelerinin denetimi işlevlerine sahip olsalar dahi öğretilerde temyiz kanun yolunun **hukuk birliğini sağlama amacının**, somut olay adaletini sağlama amacından önce geldiği kabul edilmektedir.³³ İstinaf kanun yolunun daha ağır basan amacı ise somut olayda doğru karar verilmesi, somut olay adaletinin sağlanmasıdır.³⁴

II- Yaptıkları Denetimin Kapsamı Bakımından

İstinafta ilk derece mahkemesinin kararı hem hukuka uygunluk hem de somut olaya (vakıalara) uygunluk bakımından denetlenmekteyken, temyizde kural olarak sadece hukuka uygunluk bakımından denetleme yapılır.³⁵

³⁰ AKKAYA, s.105.

³¹ ÖZTEK, s.66-67.

³² ÖZTEK, s.29.

³³ AKİL, s.204.

³⁴ AKKAYA, s.69-70.

³⁵ ÖZTEK, s.68.

Türk hukuk sisteminde öğretide çoğunluk görüşe göre denetimin kapsamı şu şekilde açıklanmıştır³⁶: Yargıtay bir derece (olay) mahkemesi olmadığından, davayı kural olarak dosya üzerinden inceleyip karara bağlar, tanık dinleyemez, keşif yapamaz, bilirkişi incelemesi yaptıramaz, mahkemede iddia olunmamış vakıayı veya dayanılmamış delili ilk defa temyiz incelemesinde dikkate alamaz ve tarafları isticvap (dinleyemez) edemez. Bu sebeplerle, Yargıtay'ın vakıa hakiminin duruşma esnasında edindiği izlenimleri (tanıkların/tarafların heyecanı-kararlılığı-davranışları) elde etmesi mümkün bulunmadığından Yargıtay bir **kontrol mahkemesidir ve görevi ağırlıklı olarak kanunun somut olaylara uygulanmasında birliği tesis etmektir**. Fakat Yargıtay'ın tamamen vakılardan soyutlanmış olduğunu da kabul etmek mümkün değildir. Zira derece mahkemesi hakimi vakıayı tespit ederken kanunu ihlal etmiş, yaptığı tespitlerle dosyadaki belgeler çelişir durumda ya da aklen imkansız durumlar söz konusu ise etkin hukuki himayeyi gerçekleştirmek amacı ile istisnaen Yargıtay'ın derece mahkemesinin olay tespitlerine müdahalede bulunabileceği kabul edilmektedir.³⁷

III- Başvuruda Sebep Gösterme Zorunluluğunun Bulunup Bulunmaması Bakımından

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 369/1 inci fıkrası uyarınca Yargıtay tarafların ileri sürdükleri temyiz sebepleri ile bağlı olmayıp, hukuka aykırı olduğuna kanaat getirdiği diğer bir sebepten dolayı da temyiz edilen kararı bozabilmektedir. Buna karşın, istinaf sebeplerinin nelerden oluştuğu Kanunda açık ve detaylı olarak düzenlenmemiş olduğundan istinaf incelemesi, yalnızca istinaf dilekçesinde belirtilen sebeplerle sınırlı olarak yapılabilmektedir.³⁸ Anılan Kanunun 355 inci maddesi kapsamında Bölge Adliye Mahkemesi sadece kamu düzenine aykırılık halini re'sen dikkate alabilir.³⁹

IV- Başvuru Üzerine Verdikleri Kararlar Bakımından

Her iki kanun yolu arasındaki son fark da başvuru üzerine verilen kararlar bakımından oluşmaktadır. Yargıtay temyiz talebi üzerine üç farklı karar verebilir. Bunlardan ilki bozma kararıdır. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 371 inci madde de

³⁶ AKİL, s.214 vd.

³⁷ ÖZTEK, s.70.

³⁸ TANRIVER, s.59.

³⁹ TANRIVER, s.60.

sayılı hallerin varlığı halinde Yargıtay, temyiz olunan kararı kısmen ya da tamamen bozar. İkinci verebileceği karar onama kararı olup, temyizen incelenen karar usul veya esas yönünden doğru bulunursa Yargıtay tarafından karar onanır. Son olarak Yargıtay temyizen incelediği kararı düzelterek onama kararı verebilir. Bu durumda Yargıtay, temyiz olunan kararda, kanunun olaya uygulanmasında hata edilmiş olmasından dolayı bozulması gerektiği ancak kanuna uymayan husus hakkında **yeniden yargılama yapılmasına ihtiyaç duyulmadığı** kanısında ise temyiz olunan kararı düzelterek onayabilir.⁴⁰

İstinaf mahkemesi olan Bölge Adliye Mahkemesi yargılamayı bizzat yaparak davayı esastan karara bağlama yetkisine sahiptir.⁴¹ Bu kapsamda istinaf mahkemesi istinaf talebi üzerine; başvurunun usulden reddine, ilk derece mahkemesinin kararının kaldırılmasına ve dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilmesine, ilk derece mahkemesi kararının kaldırılıp davanın esastan kabulüne, ilk derece mahkemesi kararının kaldırılıp davanın esastan reddine karar verebilir.⁴²

C) KANUN YOLUNUN AMACI VE KONUSU BAKIMINDAN İSTİNAF

I- Kanun Yolunun Amacı Bakımından İstinaf

1) Genel Anlamda

Medeni yargılama sistemi ve bu alanın önemli bir bölümü olan kanun yolu yargılaması belirli bir maksadı gerçekleştirmeye hizmet etmekte olup; istinaf konusunda realist değerlendirmeler yapılabilmesi, medeni usul hukuku ve kanun yollarının amacının doğru bir şekilde tespit edilmesine bağlıdır.⁴³

2) Medeni Usul Hukukun Amacı

Medeni usul hukukunun amacı konusunda doktrinde birden fazla görüş bulunmakla birlikte bunları başlıklar halinde saymamız gerekir ise; kesin hükme ulaşma, kendiliğinden hak almayı ikame etme, hukuk barışını gerçekleştirmek veya

⁴⁰ AKİL, s. 219.

⁴¹ AKİL, s.220.

⁴² ÖZTEK s.72.

⁴³ AKKAYA, s.65.

korumak, adil yargılanmayı sağlamak, adaleti ve hakkaniyeti gerçekleştirmek, (maddi) gerçeğe ulaşmak, adil karar vermek, gerçeklik temeline dayalı olarak hakkın tanınması ve tespiti, hukuk düzenini gerçekleştirmek görüşlerinin ileri sürüldüğünü söylememiz yerinde olacaktır.⁴⁴

Medeni usul hukuku birden fazla amacı bir arada gerçekleştirmeye çalışmaktadır.⁴⁵ Katıldığım görüşe göre; öncelikli ve esas amacı, **özel hukuk uyumsuzluklarını usul kanunları ile belirlenen kurallar çerçevesinde, maddi hukuka uygun bir şekilde sona erdirmek ve sübjektif hakları gerçekleştirmektir.**⁴⁶ Doktrinde sayılan diğer gayelerin ise yaptığımız tanımlamada yer alan amacın gerçekleştirilmesi ile ortaya çıkacak olan sonuçları kapsadığı kanaatindeyim. Zira hukuki barışın sağlanması ve korunması, objektif hukukun gerçekleşmesi, adaletin gerçekleşmesi gibi amaçlar, yargılama neticesinde kanuna ve hukuka uygun bir karar verilmesi halinde ortaya çıkacağı varsayılan sonuçlardır.⁴⁷

3) Kanun Yolunun Amacı ve İşlevi

Her kanun yolu, niteliği gereği belli mahkeme kararları ve belli dereceler için hüküm ifade edeceğinden; Hukuk Muhakemeleri Kanununun 341 inci maddesi uyarınca ilk derece mahkemesinin nihai kararına karşı başvurulabilecek kanun yolu istinaf, istinaf mahkemesinin nihai kararlarına karşı ise anılan Kanununun 361 inci maddesi kapsamında temyiz kanun yoluna gidilecektir. Bu kapsamda kanun yollarının amacını 3 başlık altında ele alarak açıklanmanın uygun olacağı düşüncesindeyim.

a) Somut Olay Adaletinin Gerçekleştirilmesi

Somut olay adaleti kavramı, uyumsuzluk konusu durumda doğru karar verilmesi ve maddi hukukun taraflara sağladığı sübjektif hakların gerçekleştirilmesi anlaşılmalı birlikte bu kavram içerisinde davacının talebini bir şekilde karşılamak, onu tatmin etme hedefi de söz konusudur.⁴⁸ Özellikle ilk derece mahkemesi kararlarına karşı

44 AKİL, s.29.

45 PEKCANITEZ, Hakan /ATALAY, Oğuz/ ÖZEKES, Muhammet, Medeni Usul Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017, s.50

46 AKKAYA, s.66.

47 AKKAYA, s.66.

48 TANRIVER, Süha, Medeni Usul ve İcra Hukukçuları Toplantısı-II, I.Oturum Tartışmalar,(Eskişehir, 3-5 Ekim 2003) Türkiye Barolar Birliği Yayınları-129, s.45

başvurulan kanun yollarında amaç, aleyhine karar verilen tarafın iddialarını inceleyerek, somut olayda ilk derece mahkemesince yapılan hataların düzeltilmesi, eksikliklerin tamamlanması ve sübjektif hakların gerçekleştirilmesi olduğundan güncel hukuk sistemlerinde istinaf, öncelikle denetim ve gerektiğinde de ilk derece mahkemesi gibi inceleme yapmak sureti ile somut olay adaletinin kurulmasına hizmet etmektedir.⁴⁹

b) İçtihat Birliğinin Sağlanması

Bazı kanun yollarında somut olay adaletini sağlamak geri plana bırakılarak, hukuki uyuşmazlıklarda üst mahkemelerce içtihat oluşturulması sağlanmaya çalışılmaktadır.⁵⁰ İçtihat oluşturma amacı hukukun yeknesak uygulanmasını sağlarken aynı zamanda hukukun gelişimine de katkıda bulunmakta, ilk derece mahkemeleri için bağlayıcı olmaktan ziyade yol gösterici olarak karar verme süreçlerine destek olmaktadır.

İçtihat birliğini sağlama amacını ön planda tutan kanun yolu temyizdir.

c) Hukuki Güvenliğin Sağlanması

Hukuki güvenliğin sağlanması, **uyuşmazlığın kesin olarak sona erdirilmesi** anlamına gelmekte; bu kapsamda kanun yollarına başvuru imkanları farklı hukuk sistemlerinde farklı şartlara bağlanmaktadır.

Türk Hukukunda istinaf ve temyiz kanun yoluna başvuru, karar veren mahkemenin veya üst mahkemenin iznine bağlanmamış ancak malvarlığına ilişkin uyuşmazlıklarda belirli bir parasal değer üzerinde olan mahkeme kararlarına karşı kanun yoluna başvurulabileceği şartı getirilmiştir. Kural olarak şahıs ve aile hukukuna ilişkin kararlar herhangi bir sınırlamaya tabi olmaksızın istinafa ve temyize tabidir. Ancak Hukuk Muhakemeleri Kanununun 362 nci maddesinde sayılan, çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlar ve nüfus kayıtlarının düzeltilmesi (soy bağına ilişkin sonuç doğuranlar hariç) temyize tabi değildir.

4) İstinaf Kanununun Yolunun Amacı

İstinafın amacı kural olarak kanun yollarının amaçlarıyla aynı olmakla birlikte öncelikli amacı ilk derece mahkemesince tesis edilen hükmü hem maddi hem de

⁴⁹ AKKAYA, s.69.

⁵⁰ AKKAYA, s.71.

hukuki yönden denetleyerek, gerekirse yeniden gözden geçirmektir. Bu kapsamda ilk derece mahkemesinin kararını yerinde bulmaz eksiklik veya hata tespit ederse kanunda belirtilen sınırlara bağlı kalarak ilk derece mahkemesi yerine yeniden yargılama yaparak esas hakkında yeni bir karar verebilir.⁵¹

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun istinaf kanun yolunu düzenleyen 341 ve devamı maddelerinde yapılacak incelemenin kapsamının belirlendiği, salt yeniden yargılama amacına yönelinmediği, anılan **Kanununun ‘Yapılamayacak İşlemler’ başlığı altında 357 nci maddesinin birinci fıkrasında**; karşı dava açılmayacağı, davaya müdahale talebinde bulunulamayacağı, davanın ıslahı edilemeyeceği, kural olarak davaların birleştirilmesinin istenilemeyeceği, Bölge Adliye Mahkemesince re’sen dikkate alınması gerekenler dışında ilk derece mahkemesinde ileri sürülmeyen iddia ve savunmaların dinlenilemeyeceği ve yeni delillere dayanılmayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu hükümlerle tarafların istinaf derecesinde yapabilecekleri işlemler önemli ölçüde sınırlandırıldığından; istinaf aşamasında tamamen yeniden yargılama yapıldığını veya ilk derece yargılamasının baştan tekrarlandığını söylemek mümkün değildir.⁵² Bu açıdan Türk modelinde istinaf yargılamasının ağırlıklı olarak bir denetim yargılaması olarak tasarlanmış olduğu tali olarak olay mahkemesi sıfatına bürünebileceği böylece denetim ve yargılama işlevlerinin, **ağırlık denetimde olacak şekilde ancak yargılama işlevinden de tamamen vazgeçilmeyerek** belirli bir denge ile birleştirildiği ilgili Kanun maddelerinde de anlaşılmaktadır. Hukuk Muhakemeleri Kanununda benimsenen istinaf modeli, **hükmün ilk derece mahkemesinde dava açıldığı sıradaki durumu tespit ettiğini** kabul eden ‘Vakıalara Dayandırma Teorisi’ ile uyum içindedir.⁵³

İstinafın esas amacının ilk derece mahkemesi kararlarını maddi ve hukuki yönden denetlemek, bu denetim sırasında tespit edilen eksikleri gidermek ve hataları düzeltmek olduğu göz önüne alındığında; yargılama süreci ve hükmün doğruluğu konusunda daha fazla güvence sağladığı kanaatindeyim.

⁵¹ ÖZEKES s.7.

⁵² AKKAYA, s.79.

⁵³ ÖZTEK, s.40.

II- Kanun Yolunun Konusu Bakımından İstinaf

Dava konusu, dava ile varılmak istenen sonuçtur, diğer bir anlatımla dava konusunu belirleyen unsur, tarafların talep sonuçlarıdır.⁵⁴ İlk derece yargılamasında olduğu gibi kanun yolu derecesinde de taraflarca mahkeme önüne getirilen ve karara varılması gereken bir uyuşmazlık konusu bulunmakta olup; başvuruda bulunanın talep edebileceği hukuki korunma, kanun koyucu tarafından **o kanun yoluna yüklenen işleve göre** belirlenir.⁵⁵

Taraflar ancak başvurdukları kanun yolu bakımından yasanın kendilerine sağladığı olanaklar çerçevesinde talepte bulunabileceği gibi kanun yolunun konusu, hukuk düzeninin kanun yoluna yüklediği işleve, tercih edilen kanun yolu modeline (klasik-dar anlamda) ve kanun yolunun özelliklerine göre değişiklik arz edecektir.⁵⁶ Anlaşılacağı üzere farklı hukuk sistemlerini benimseyen ülkelerde farklı istinaf konuları söz konusu olacaktır. Örnek vermemiz gerekir ise; Alman Hukukunda istinaf sistemlerinin geçmişten bugüne kadar geçirmiş olduğu evreler, yapılan kanuni değişikliklerle istinafta yargılama yapılmasını sınırlandıran hükümlerin getirilmesi ve teksif ilkesinin daha yoğun uygulanmaya başlanması sebebiyle istinafin dava konusunun, ilk derece yargılaması ile aynı olduğu görüşünden uzaklaşarak, ayrı bir dava konusu oluşturduğu görüşü benimsenmeye başlamıştır.⁵⁷

Türk Hukukunda istinafin somut olayda uyuşmazlığı çözme işlevi asli değil, tali niteliği olduğundan; istinaf incelemesi Hukuk Muhakemeleri Kanununun 355 inci maddesinde belirtildiği üzere taraflarca belirlenen **istinaf sebepleri ile sınırlı olmak kaydıyla** yapılabilmektedir. Bu sebeple **istinafin konusu da başvuruda bulunan tarafın taleplerine** göre belirlenmektedir. Eğer istinaf dilekçesinde başvuru sebepleri veya gerekçesi belirtilmemiş ise istinaf başvurusu ön inceleme aşamasında reddedilecektir ancak bu kuralın tek istisnası kamu düzenine aykırılık halidir ve re'sen dikkate alınacaktır.⁵⁸

Neticeten, istinafin konusu ilk derece yargılamasındakinden farklıdır; istinaf mahkemesi doğrudan ilk derece mahkemesinde görülen dava konusu hakkında değil,

⁵⁴ KURU, ASLAN, YILMAZ, s.284.

⁵⁵ AKKAYA, s.81.

⁵⁶ AKKAYA, s.81.

⁵⁷ AKKAYA, s.81.

⁵⁸ ÖZTEK, s.41.

ilk derece mahkemesinin kararının iptali veya değiştirilmesi talebi hakkında karar verecektir.⁵⁹

⁵⁹ AKKAYA, s.92.

KAYNAKÇA

AKKAYA, Tolga, Medeni Usul Hukukunda İstinaf, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.

AKİL, Cenk, İstinaf Kavramı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2010.

ASLAN, Ramazan, Medeni Yargılama Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ankara, 1977.

GÜNAL, Nadi, Roma Medeni Usul Hukukunda Yargılama Süreci ve İstinaf, Ankara, 2007.

GÜNEŞ, Şule, "Medeni Usul Hukukunda İstinaf İncelemesi Sonunda Verilebilecek Kararlar ve Sonuçları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019.

KURU, Baki/ ARSLAN, Ramazan/ YILMAZ, Ejder, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, 24.Baskı, Ankara, 2013.

ÖZEKES, Muhammet, Sorularla Medeni Usul Hukukunda Yeni Kanun Yolu Sistemi (İstinaf ve Temyiz), Türkiye Barolar Birliği Yayınları-134, Sorularla Hukuk Dizisi-6, 2008.

ÖZTEK, Selçuk, Türk Medeni Yargılama Hukukunda İstinaf Ve Temyiz, Yetkin Yayınları, 1.Baskı, Ankara, 2021.

PEKCANITEZ, Hakan/ ATALAY, Oğuz/ ÖZEKES, Muhammet, Medeni Usul Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017.

PEKCANITEZ, Hakan/ ERİŞİR, Evrim, Medenî Yargıda İstinaf İle İlgili Hükümlerin Zaman İtibariyle Uygulanması, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.65, S.4, 2016, s.3617-3654.

TANRIVER, Süha, Medeni Usul Hukuku, Cilt II, “Üst Derece Yargılamaları, Kesin Hüküm ve Bertaraf Edilmesi, Diğer Hukuki Çareler, Geçici Hukuki Korumalar, Alternatif Uyuşmazlık Çözümleri Ve İç Tahkim”, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.

TANRIVER, Süha, Medeni Usul ve İcra Hukukçuları Toplantısı-II, I.Oturum Tartışmalar, (Eskişehir, 3-5 Ekim 2003) Türkiye Barolar Birliği Yayınları-129, s.18-41.